

25.3.2009

Dnro 1145/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Matti Vartia

SIJOITTELUSSA OLEVIENT VANKIEN OLOSUHTEET JA TOIMINNOT

1

KANTELU

Arvostelitte kirjeessänne Etelä-Suomen aluevankilan sijoittajayksikössä sijoittelussa olevien vankien olosuhteita Riihimäen vankilassa sekä sijoittelun pitkää kestoa. Kerroitte, että joudutte olemaan selleissä 23 tuntia vuorokaudessa ilman muuta toimintaa kuin ulkoilu. Kerroitte olevanne sijoitettuna matkaselliin, ja että saamanne tiedon mukaan sijoittelu- ja matkaselliosastolla ei saa käyttää vankilan kirjastoa eikä käydä saunassa. Arvostelitte myös sitä, että vanki voi joutua olemaan sijoittelussa jopa kuukausia tietämättä kuinka kauan sijoittelu tulee kestämään. Arvostelitte edelleen sitä, että sijoittelussa oleville vangeille ei myönnetä perhetapaamisia.

3

RATKAISU

3.1

Sijoittelun kesto

Vankeuslain (VankL) 4 luvun 6 §:n mukaan vangille on laadittava yksilöllinen suunnitelma rangaistusajan suorittamisesta, vapauttamisesta ja ehdonalaista vapautta varten (rangaistusajan suunnitelma). Lain esitöiden (HE 263/2004) mukaan suunnitelma on laadittava rangaistusajan alussa. Tarkempia säännöksiä ei ole annettu siitä kuinka nopeasti suunnitelma on laadittava.

Selvityksessä myönnetään, että kantelun ajankohtana vuonna 2007 sijoitteluprosessi kesti pisimmillään kolme kuukautta johtuen sijoittajayksikön henkilöstöresurssien vähäisyydestä. Sijoitteluprosessin pituutta on pystytty kuitenkin huomattavasti lyhentämään ja vuonna 2008 sijoitteluprosessi kesti keskimäärin noin yhden kuukauden. Selvityksen mukaan sijoittelussa oleville vangeille pyritään tiedottamaan kerran viikossa heidän sijoittelunsa tilanteesta. Selvityksessä katsottiin, että tapauksessanne sijoittelu vaati huolellista työskentelyä, koska olitte vankilassa jo 18. kertaa ja rangaistusta Teillä oli suoritettava noin 1½ vuotta. Selvityksen mukaan olitte sijoittelussa 23.3.–10.5.2007 välisen ajan ja sijoittelupäätöksen mukaisesti Teidät siirrettiin seuraavana päivänä Helsingin vankilaan.

Minulla ei ole sinällään aihetta epäillä, että Etelä-Suomen aluevankilan sijoittajayksikkö ei tapauksessanne tai muuten pyrkisi hoitamaan sijoittelutehtäviään ilman aiheetonta viivytyksiä. Sijoitteluun kuluva aikaa ei kuitenkaan voida vielä tällä hetkelläkään pitää tyydyttävänä ottaen erityi-

sesti huomioon se, että tietojeni mukaan muiden aluevankilojen sijoittajayksiköissä sijoittelut pystytään toteuttamaan yleensä selvästikin tätä nopeammin. Asia ei tältä osin ole ongelmaton myöskään mm. vankien yhdenmukaisen kohtelun kannalta. Pidänkin perusteltuna, että Etelä-Suomen aluevankilan sijoittajayksikkö edelleen lyhentää sijoittelun käsittelyaikoja.

3.2

Sijoittelussa olevien vankien olosuhteet

Selvityksessä myönnetään, että sijoittelussa olevat vangit joutuvat olemaan sellissään usein 23 tuntia vuorokaudessa. Vangeille ei ole järjestetty toimintaa, jotta he sijoittelun sujumuuden taakamiseksi olisivat tarvittaessa haastattelijoiden tavattavissa. Vankien osallistumista yhteisiin tilaisuuksiin on myös rajoitettu, koska sijoittelussa on esimerkiksi seksuaalirikoksiin syyllistyneitä vankeja. Selvityksen mukaan osa sijoittelussa olevista vangeista on jouduttu väliaikaisesti sijoittamaan matkaselleihin vankien suuren määrän johdosta. Selvityksen mukaan muilla kuin matkaselleihin sijoitetuilla vangeilla on mahdollisuus saunomiseen kerran viikossa.

VankL 8 luvun 3 §:ssä todetaan, että vangille on annettava vahvistettuna työ- ja toiminta-aikana tilaisuus täyttää osallistumisvelvollisuutensa rangaistusajan suunnitelman toteutumista edistävissä toiminnassa. Rangaistusajan suunnitelman laatiminen on siten pohjana kaikelle muulle vankilassa vangille järjestettävälle toiminnalle. Pidän sinällään perusteltuna sitä, että sijoittelun olosuhteet pyritään tekemään sellaisiksi, että ne mahdollistavat sijoittelunprosessin läpiviennin sujuvasti ja tehokkaasti mahdollisimman lyhyessä ajassa.

Sijoittelussa olevia vankeja koskevat samat säännökset toiminnan järjestämisestä kuin muitakin vankeja. Kuten edellä olevasta ilmenee, niin sijoittelussa oleville vangeille ei ole kuitenkaan järjestetty toimintoja ollenkaan tai ne ovat olleet erittäin vähäiset. Katson, että toimintojen vähäisyys osaltaan edellyttää sitä, että osastolle sijoittamisen tulisi olla mahdollisimman lyhytaikaista. Mitä kauemmin sijoittelu kestää, sitä perustellumpaa on, että vangilla on mahdollisuus osallistua vankilan toimintoihin.

Matkaselliosastot on tarkoitettu vankien lyhytaikaiseen sijoittamiseen ennen heidän siirtämistä vankilan varsinaisille osastoille. Erikoissuunnittelijan mukaan tällä hetkellä vangit eivät joudu lähtökohtaisesti olemaan matkasellissä kuin lyhyen ajan. Matkasellit vastaavat myös pitkälti tavallisia vankilan uudistettuja sellejä ja niissä on enintään kaksi vankia kerrallaan. Selvityksen mukaan olitte sijoitettuna matkaselleihin 23.3.–3.4.2007 välisen ajan ennen siirtämistänne sijoitteluosastolle. Aikaa on pidettävä erittäin pitkänä, vaikka olosuhteet eroaisivatkin siitä, mitä matkasellien olosuhteet yleensä ovat. Pidän sijoittelussa olevien vankien matkasellissä asuttamista myös yleisemmin ongelmallisena.

Kantelun ajankohtana sijoittajayksikkötoimintaa oltiin vasta käynnistämässä ja selvityksen mukaan tällä hetkellä sekä sijoittamiseen että matkaselleihin asuttamisen kuluva aika on saatu huomattavasti lyhennettyä. Edellä todetun johdosta en katso asian tällä hetkellä antavan minulle aihetta enempään, kuin että saatan edellä todetun Etelä-Suomen aluevankilan sijoittajayksikön johtaja tietoon ja huomioitavaksi.

3.3

Kirjastoon pääsy

VankL 11 luvun 4 §:n mukaan vangille on varattava riittävän usein pääsy vankilan kirjastoon. Varmuusosastolle sijoitettujen, yksinäisyysrangaistusta suorittavien, omasta pyynnöstään erillään pidettävien, turvaamistoimenpiteiden kohteena olevien ja järjestyksikkömuksen selvittämisen johdosta erillään pidettävien vankien kirjastopalveluista on huolehdittava muulla tavoin. Selvityksen mukaan sijoittelussa olevat vangit eivät pääse käymään kirjastossa itse, vaan lainaaminen tapahtuu siten, että vanki valitsee kirjaluetelosta lainattavat kirjat.

Olen jo aiemmassa päätöksessäni 21.10.2008 (dnro 4018/4/07) ottanut kantaa vastaavaan asiaan Riihimäen vankilan osalta. Päätöksessäni en pitänyt asiointilomakkeen yksinomaista käyttöä riittävänä osastoilla, jotka eivät sisälly laissa erityisjärjestelyn piiriin luettaviin ryhmiin ja kehotin vankilaa selvittämään mahdollisuudet järjestää kirjaston käyttö siten, että se paremmin vastaa laissa edellytettyä. En katso siten asian antavan tällä kertaa aihetta enempään.

3.4

Valvomattoman tapaamisen epääminen

Valvomattoman tapaamisen (perhetapaaminen) myöntämisen edellytyksistä säädetään VankL 13 luvun 3 §:ssä. Sen mukaan vangin lähiomaisen, muun läheisen ja 12 luvun 4 §:ssä tarkoitetun asiamiehen sekä, jos siihen on syytä, myös muun henkilön tapaaminen voidaan sallia ilman valvontaa (valvomaton tapaaminen), jos se on perusteltua vangin yhteyksien säilymiseksi, oikeusasioiden hoitamiseksi tai muusta vastaavasta syystä eikä tapaamisesta aiheudu haittaa vankilan järjestykselle tai toiminnalle.

Asiakirjoista ilmenee, että valvomatonta tapaamista koskevaan anomukseenne on tehty 2.4.2007 kielteinen päätös sillä perusteella, että sijoittelunne oli kesken. Selvityksen mukaan Riihimäen vankilassa on tehty linjaus, että sijoittelussa oleville vangeille ei myönnetä valvottomia tapaamisia, ellei vanki tule toisesta vankilasta sijoitteluun ja että hänelle on siellä jo myönnetty valvottomia tapaamisia. Menettelyä on perusteltu sillä, että vangit ovat sijoittelussa vain noin yhden kuukauden ja perhetapaamistilat on varattu noin 2–3 kuukauden ajaksi ennen kuin vapaata aikaa löytyy. Tämän vuoksi tapaamisten varaamiset on katsottu turhaksi työksi. Perhetapaamistilojen varaamisaika on lyhentynyt kyseisestä ajankohdasta ja tällä hetkellä se on noin 1–1 ½ kuukautta.

Vangilla ei ole ehdotonta oikeutta valvomattomaan tapaamiseen. Vaikka laki jättää päätöksen tekijälle harkintavaltaa, harkintavalta ei kuitenkaan ole rajoitukseton. Päätösharkinnassa on otettava huomioon valvottomia tapaamisia koskevan säännöksen tarkoitus, eli vangin mahdollisuus sosiaalisten siteiden ylläpitämiseen. Tällöin tulee arvioida muun muassa vangin perhetilanne ja tapaamisen merkitys vangin läheisten ihmissuhteiden ylläpitämiselle. Toisaalta arvioidaan vangin luotettavuutta ja valvonnan puuttumisen vaikutusta vankilaturvallisuuteen. Seikat ja olosuhteet, joita päätösharkinnassa valvomattoman tapaamisen puolesta ja sitä vastaan tulee ottaa huomioon, ovat kunkin vangin kohdalla yksilöllisiä ja myös muuttuvia. Näin ollen min-

käänlaisia kaavamaisia määräaikoja tai tiettyjä vankilan osastoja koskevia yleiskieltoja ei voida näkemykseni mukaan asettaa tapaamisen myöntämiselle.

Edellä todetun mukaan valvomatonta tapaamista koskevan päätöksen tulee aina perustua tapauskohtaiseen harkintaan. Lähtökohtana on pidettävä sitä, että mikäli vangille on säännöllisesti myönnetty perhetapaamisia ja ne ovat toteutuneet ehtoja noudattaen, vangin siirto toiseen vankilaan ei tulisi vaikuttaa niiden myöntämiseen, ellei siirtoon liity sellaisia seikkoja, joille olisi annettava merkitystä perhetapaamisen myöntämisen edellytyksiä arvioitaessa. Tältä osin yhdyn vankilan selvityksessä esitettyyn. Olen päätöksissäni todennut myös ymmärtäväni, että vangin tuntemisella on merkitystä valvomattoman tapaamisen vankilaturvallisuudelle aiheuttamaa riskiä, vaikka tältäkin osin en katso voitavan asettaa kaavamaisia aikarajoja tapaamisen myöntämiselle. Tältä osin niiden sijoittelussa olevien vankien tilanne, joille on jo ennen sijoittelua myönnetty valvoton tapaaminen, eroaa osittain niiden vankien tilanteesta, joille tapaamista ei vielä ole myönnetty

Pidän myös vankilan esittämää perustetta sille, miksi valvomattomia tapaamisia ei lähtökohtaisesti myönnetä sijoittelussa oleville vangeille, sinällään ymmärrettävänä. Ottaen huomioon, että sijoittelunne kesti lyhyemmän ajan kuin mikä ajankohtana oli valvomattomien tapaamisten varausjono, on varsin todennäköistä, että vaikka Teille olisi myönnetty valvoton tapaaminen, niin sitä ei kuitenkaan olisi voitu toteuttaa. Tapaamisten myöntäminen sijoittelussa oleville vangeille aiheuttaa myös sen, että osa tapaamisajoista jää todennäköisesti käyttämättä niissä tapauksissa, kun vangin sijoittelu päättyy ennen tapaamisajankohtaa. Asiasta aiheutuu myös tarve tapaamispäätöksen peruuttamiseen. Aiemmin todetun mukaan tärkeä tavoite on saada vankien sijoitteluajaa lyhyemmäksi. Tästä lähtökohdasta ei ole perusteltua, että vankia ei siirräisi heti sijoittelun päätyttyä määrättyyn sijoitusvankilaan, vaan että hän jäisi sijoittajayksikköön odottamaan valvomattoman tapaamisen järjestämistä.

Valvomattoman tapaamisen päätösharkinnassa otetaan huomioon tapaamisesta vankilan järjestykselle ja toiminnalle aiheutuvat haitat. Asiassa on tulkinnanvaraista mitä tarkoitetaan tapaamisesta vankilan toiminnalle aiheutuvilla haitoilla ja voidaanko tapaamisaikojen todennäköinen käyttämättä jääminen katsoa kyseisen kaltaiseksi haitaksi. Näkemykseni mukaan mikäli vankilan tiedossa on sijoittelun todennäköinen kestoajaksi ja se, että tapaamistilat ovat varattuina koko kyseisen ajan, niin kyseessä on seikka, jota ei voida pitää merkityksettömänä vankilan toiminnan kannalta. Katson kuitenkin, että pelkästään vangin sijoittelussa olemista ei voida pitää sellaisena syynä, että yksinomaan sillä perusteella valvoton tapaaminen voitaisiin evätä.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdissa 3.1, 3.2 ja 3.4 esittämäni käsityksen Etelä-Suomen aluevankilan sijoittajayksikön ja Riihimäen vankilan johtajan tietoon ja huomioitavaksi. Tässä tarkoituksessa lähetän heille jäljennöksen tästä vastauksestani.